

ENERGY EFFICIENCY WATCH

Energie-efficiëntie beleid in Europa

Een analyse van het Nationale Energie Efficiëntie Actie Plan en beleid van EU lidstaten in 2014

Landelijk Rapport

Nederland

Co-funded by the Intelligent Energy Europe Programme of the European Union

Kernpunten en aanbevelingen

Dit rapport is een van de 28 landelijke rapporten die in 2015 gepubliceerd zijn door het Energy Efficiency Watch (EEW) project. Dit project richt zich op:

- 1) De veranderingen vanaf 2011 in de geïmplementeerde wetten en plannen van EU lidstaten, gebaseerd op de Nationale Energie Efficiëntie Actie Plannen (NEEAP) die gepubliceerd zijn in 2014 samen met andere officiële documenten.
- 2) De ontvangen terugkoppeling van het kwantitatieve onderzoek en interviews met experts over hoe effectief de implementatie van beleid eigenlijk is (meer informatie op: www.energy-efficiency-watch.org).

Op basis van deze resultaten biedt dit rapport ook aanbevelingen over hoe het sectorale en algehele energie-efficiëntie beleid van Nederland verbeterd zou kunnen worden.

Bevindingen

Een screening van het Nationale Energie Efficiëntie Plan en de uitkomsten van de enquête laten zien dat Nederland gemiddeld tot weinig vooruitgang heeft geboekt sinds de tweede NEEAP. Experts zien relatief weinig ambitie in het energie-efficiëntie beleid – 75% beschouwt het als weinig ambitieus of ambitieus in slechts een paar sectoren. Tegelijkertijd zag ongeveer driekwart van de respondenten erg weinig voortgang in energie-efficiëntie beleid of extra beleidsmaatregelen in de laatste drie jaar. Het Energie Akkoord, wat september 2013 getekend werd, diende als het kader en formuleerde de doelstelling voor het Nederlandse energie-efficiëntie beleid, wat vervolgens omgezet werd in de verschillende sectorspecifieke doelstellingen (energie, gebouwen, industrie en midden- en kleinbedrijf (MKB), transport en landbouw). Dit zorgde voor een sterk bewustzijn en eigenaarschap van de overeengekomen maatregelen binnen de verschillende sectoren. Echter, het niet-bindende karakter van de maatregelen zou de efficiëntie ervan kunnen ondermijnen. Dit was terug te zien in het implementatieproces, wat dan ook vrij langzaam is gegaan.

Uit interviews met experts kan worden afgeleid dat de huidige geplande maatregelen onvoldoende zijn om de doelstellingen uit het Energy Efficiency Directive (EED) te halen. 70% van de ondervraagde experts verwacht dat Nederland het EED Art. 7 besparingsdoelstelling niet zal halen. De experts willen echter wel onderstrepen dat met bijsturende en extra maatregelen Nederland weer op het juiste pad gezet kan worden.

Sectorspecifieke vooruitgang

De ontwikkelingen in het beleid binnen de verschillende sectoren zijn als volgt:

- Voor het overkoepelende energie-efficiëntie **bestuurskader** heeft Nederland gekozen voor alternatieve maatregelen, die overeengekomen zijn in het Energie Akkoord, in plaats van de keuze voor een verplichtingensysteem voor energie efficiëntie. De implementatie tot nu toe gaat echter langzaam en experts verwachten dat de bestaande maatregelen binnen het kader niet voldoende zijn om de energie-efficiëntie doelstelling van Nederland te halen. De rol van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) in het ondersteunen van de implementatie van de maatregelen is afgebouwd door minder beschikbaar personeel en financiering.
- De overheidssector heeft zijn inzet op efficiëntie vergroot met de ontwikkeling van het “Stappenplan klimaat neutrale gemeentelijke-provinciale organisatie” normen voor de energielabels van overheidsgebouwen en een doelstelling voor duurzame aankopen voor gemeenten. De rijksoverheid heeft beloofd zich in te zetten voor 100% groene inkopen, provinciale en gemeentelijke overheden richten zich op 50-100%. Er is geen landelijke ondersteuningsprogramma voor de renovatie van overheidsgebouwen en ook geen specifieke renovatiedoelstelling, maar de overheid onderneemt desondanks actie om de energie-

efficiëntie van de gebouwen onder hun beheer te verbeteren. Verder zijn er ook regionale subsidie programma's beschikbaar voor gemeenten.

- Het beleid in de **bouwsector** is meerdere keren veranderd in de afgelopen drie jaar. Desalniettemin zeggen experts dat er maar weinig vooruitgang is. Reden hiervoor is volgens hen een vertraging in de implementatie van de Richtlijn Energieprestatie van Gebouwen (EPBD), en in het bijzonder het feit dat de Energie Prestatie Keuring (EPK), hoewel beschikbaar voor alle gebouwen, vaak van slechte kwaliteit is. Energiekeuring van gebouwen in Nederland heeft in termen van efficiëntie de laagste plek op de ranglijst van Europese lidstaten, ondanks de bestaande relatie tussen maximale huurprijs en energieprestatie van het pand. Voor wat betreft financiering, de 'Meer met Minder' subsidieregeling is afgeschaft en BTW ontheffingen voor de renovatie van gebouwen zijn afgezwakt. Tegelijkertijd zijn er nieuwe regelingen opgezet, waaronder subsidies voor verhuurders in de sociale huur sector. Het renovatie-initiatief 'Energiesprong' werd gelanceerd, en men rekent op grootschalige en grondige renovatieprojecten door een deal tussen woningcorporaties en bouwbedrijven om 110.000 woningen te renoveren. De helft van de experts denkt dat Nederland goed op weg is richting de nul-op-de-meter (nZEB) verplichting.
- Het pakket aan beleidsmaatregelen voor **huishoudelijke apparatuur** is voornamelijk gebaseerd op de Europese Ecodesign-verordening en de EU Energielabel Richtlijnen. Het budget bedoeld voor het verstrekken van informatie over de efficiëntie van huishoudelijke apparaten is significant verminderd en verder zijn er geen andere maatregelen geïmplementeerd. Er zijn geen economische stimulansen om de best beschikbare technologieën aan te schaffen, en ook geen training voor personeel in de detailhandel en actoren uit de waardeketen.
- Het beleid voor de **industrie en tertiaire sectoren** blijft grotendeels onveranderd en borduurt voort op meerjarenafspraken, subsidies en belasting ontheffingen. Activiteiten in de industrie en service sectoren zijn inbegrepen in het Energie Akkoord. Energie-audits worden gepromoot en bedrijven moeten elke vier jaar een energie-efficiëntie plan opmaken. Experts achten de vooruitgang echter als zijnde langzaam. Daarnaast zijn er een aantal corrigerende stappen ondernomen: bedrijven die de plannen niet implementeren die ze vrijwillig toegezegd hebben zullen bepaalde belastingvoordelen verliezen.
- In de **transportsector** werd de belastingheffing op bedrijfsauto's verhoogd afhankelijk van de emissies. Daarnaast is er gestart met niet-bindende afspraken om bedrijven te ondersteunen de emissies van het woon-werk verkeer van hun werknemers te verminderen. De accijnzen op brandstof zijn continu verhoogd. Ook zijn er ambitieuze plannen voor e-mobility in de pilot fase. Deze positieve ontwikkelingen worden tegengewerkt door de stopzetting van een belastingontheffing die in het voordeel werkte van zeer efficiënte auto's tussen 2011 en 2013, en de verhoging van de snelheidslimiet op snelwegen, wat een gemengd beeld geeft van de efficiëntie in transport sector.

Aanbevelingen

Verdere verbeteringen aan het pakket van maatregelen luiden als volgt:

- Vanuit het overkoepelende **bestuurskader** wordt er aangeraden om de niet-bindende toezeggingen, controlerende aspecten en de aspecten omtrent het nakomen van de afspraken binnen het Energieakkoord te versterken om zo een volledige en snelle implementatie te garanderen, voornamelijk in de industrie sector. Daarnaast helpt dit ook bij het initiëren van grootschalige actie bij private bedrijven. Corrigerende maatregelen moeten gebruikt worden op punten waar de overeenkomst niet naar behoren werkt. Daarnaast zou ook toegang tot informatie over de beschikbaarheid en het gebruik van fondsen gefaciliteerd moeten worden.
- De voortrekkersrol van de **overheidssector** kan worden vergroot door de overheid meer betrokken te laten zijn bij de efficiëntieverbeteringsprogramma's en de implementatie van de verbeteringen in het Energie Akkoord die te maken hebben met de overheidssector.

- In de **bouwsector** zou het Energiesprong programma en de uitbreiding daarvan moeten worden doorgezet om grootschalige marktpenetratie te verzekeren. Daarnaast moet ook de nauwkeurigheid van de energieprestatiekeuringen verbeterd worden.
- Aanvullende maatregelen voor **huishoudelijke apparaten** kunnen worden aangenomen om zo een financiële stimulans te creëren voor energie-efficiënte apparaten voor consumenten.
- In de **industriële- en dienstensector** zouden er sterkere financiële stimulansen moeten worden gebruikt om de investeringen van bedrijven in de verbetering van hun efficiëntie te versnellen.
- De **transportsector** wordt nog steeds gedomineerd door individuele auto's: er is dus ruimte om een 'modal shift' naar het openbaar vervoer te maken.

Ontwikkelingen in het beleid volgens officiële documenten

De volgende tabellen presenteren 1) de beleidsmaatregelen die in 2011 zijn geïmplementeerd in Nederland en 2) de beleidsmaatregelveranderingen na 2011. De maatregelen staan opgesomd als de uitkomst van een document screening. De screening houdt vooral rekening met de tweede en de derde NEEAP, maar ook Artikel 4 en 5, en 7 berichten uit de Energie-efficiëntie Richtlijn (EDD) om tot nuttige resultaten te komen. De Odyssee Mure database is ook een waardevolle databron geweest. Afhankelijk van de kwaliteit van de gegeven informatie in de officiële documenten is er geanalyseerd of beleidsmaatregelen nog actief zijn, afgezwakt/afgeschaft of verbeterd. Het was niet mogelijk om te beoordelen hoe goed deze maatregelen zijn geïmplementeerd en welke resultaten ze hebben geleverd.

- betekent dat de maatregel nog steeds van kracht is, zonder noemenswaardige veranderingen,
- laat zien dat de maatregel nieuw is,
- illustreert dat de maatregel is afgeschaft,
- laat een maatregel zien die nog van kracht is maar duidelijk is afgezwakt,
- vertegenwoordigt een maatregel die van kracht is en duidelijk verbeterd is.

Overkoepelend energie-efficiëntie bestuurskader

Element uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Langetermijn energie-efficiëntiedoelstellingen en strategie	<ul style="list-style-type: none"> • Doelstelling en stappenplan voor gebouwen gedefinieerd. Echter, geen overkoepelende energie-efficiëntie doelstellingen en stappenplan vastgesteld. • De overheid is de vrijwillige meerjarenafspraken (MJA) aangegaan voor de verbetering van energie-efficiëntie in een groot aantal sectoren (industrie, handel, diensten, overheidsorganen en landbouw). 	<ul style="list-style-type: none"> • ☒ Nederland definiëert doelstellingen voor elke sector om zo haar verplichting onder Artikel 7 van de EED na te komen (efficiëntieverbetering van 1.5% per jaar) in de periode 2014-2020). • ☒ In het Energieakkoord (Energieakkoord voor duurzame groei) is een energie-efficiëntiedoelstelling van 100 PJ vastgesteld (gebaseerd op de bovengenoemde 1,5% efficiëntieverbetering). Om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen zijn er twee evaluatiemomenten ingepland: in 2016 (35% van de doelstelling) en 2018 (65% van de doelstelling). Op basis van de geboekte ontwikkelingen kunnen er extra maatregelen (zowel bindend als vrijwillig) genomen worden om op schema te blijven.
Betrokkenheid van niet-overheidsinstellingen, bedrijven, provinciale overheidsorganen en gemeenten.	<ul style="list-style-type: none"> • Energiemaatschappijen zijn betrokken bij de belastingheffing, facturering, terugkoppeling op het gebruik van de slimme meter en ook bij de vrijwillig gemaakte afspraken. • Specifieke belanghebbende partijen worden voorzien van relevante informatie door AgentschapNL. • Gemeenten en provinciale overheden zijn betrokken via de overheidssector strategie, via het Lokale klimaatactieprogramma, via Rijkswaterstaat en andere programma's van het RVO. • Met green deals wordt er geprobeerd particulieren en bedrijven te betrekken bij energiebeheer. 	<ul style="list-style-type: none"> • ☐ Alle maatregelen zijn momenteel van kracht en een nieuwe green deal probeert de energie-efficiëntie van schoolgebouwen te verbeteren.
Instanties gerelateerd aan energie en klimaatbescherming	<ul style="list-style-type: none"> • AgentschapNL is het landelijke contactpunt en de aangewezen instantie om beleid te implementeren. 	<ul style="list-style-type: none"> • ☐ Deze instantie is hernoemd. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) beheert ook andere programma's.
EE fondsen voor algemene coördinatie en financiering van beleid en maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Geen informatie gevonden in de gescreende documenten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen informatie gevonden in de gescreende documenten.
EE verplichtingsregelingen voor de algemene coördinatie en financiering van beleid en maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Geen informatie gevonden in de gescreende documenten. 	<ul style="list-style-type: none"> • De EU biedt haar lidstaten de mogelijkheid om de energie-efficiëntiedoelstellingen met andere maatregelen te behalen. Nederland kiest hiervoor.

Element uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Voordelige omstandigheden in het kader van het leveren van energie gerelateerde diensten	<ul style="list-style-type: none"> Modelcontracten voor de energiediensten worden verstrekt door het Agentschap. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ RVO verstrekt informatie om ESCo's aan te moedigen. Hier zit een template bij inbegrepen voor een prestatiecontract, financieringsstructuur en mogelijke subsidies. Een overzicht van ESCo's wordt op het internet gegeven.
Belastingheffing hoger dan minimale EU vereisten	<ul style="list-style-type: none"> Heffing op energie hoger dan minimale EU vereisten. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Belastingen zijn verhoogd. Daarnaast zijn er speciale belastingen voor de landbouw en industriector.
R&D ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten. 	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten.

Overheid

Element uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Strategie voor de overheidssector	<ul style="list-style-type: none"> Concrete doelstellingen vastgesteld voor (nieuwe) overheidsgebouwen en duurzame inkopen. Geen bindende doelstelling voor bestaande gebouwen. 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Het "Stappenplan klimaatneutrale gemeentelijke-provinciale organisatie" is ontwikkeld om gemeenten en provinciale overheden aan te moedigen lokale energie-efficiëntie doelstellingen op te zetten. Overheidsgebouwen als rolmodel – Vanaf 2013 moeten overheidsgebouwen >500 m² een energielabel hebben. Vanaf 2015 moeten ook gebouwen >250 m² een dergelijk label hebben. Voor nieuwe overheidsgebouwen is er afgesproken dat de energieprestatie coëfficiënt wordt aangescherpt ten opzicht van de standaard versie. Vanaf 2018 moeten alle overheidsgebouwen energieneutraal zijn.
Inkopen door het Rijk	<ul style="list-style-type: none"> Het programma Maatschappelijk verantwoord inkopen door het Rijk heeft heldere doelstellingen en energiegeleleerde criteria (beschikbaar op de PIANOo website). Voor gemeenten is de doelstelling dat 50% tot 75% van de aanbestedingen duurzaam moeten zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Gemeenten focussen zich op 100% duurzame inkopen in 2015. Provinciale overheden, universiteiten en andere scholingsinstanties hebben voor zichzelf als doel gesteld volledig of gedeeltelijk duurzaam in te kopen. ☒ De website van Expertisecentrum Aanbesteden (PIANOo) publiceert het aankoopkader.
Overheidsgebouwen	<ul style="list-style-type: none"> Voorbeeldrol wordt getoond door energie-efficiënte overheidsgebouwen. 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Artikel 5 van de EED verplicht lidstaten om jaarlijks 3% van het vloer oppervlak van overheidsgebouwen te renoveren. Nederland heeft echter voor een andere aanpak gekozen. ☒ Een groot deel van de overheidsgebouwen is al voorzien van een energielabel. Er staat een lijst online.
R&D ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten. 	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten.

Woonsector – Gebouwen

Element uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Minimale energieprestatienormen (MEPS)	<ul style="list-style-type: none"> • Aanscherping energieprestatienormen (EPC). • Verbetering van Ecodesign en het EU energielabel voor producten: Lenteakkoord ondersteunt deze verbetering. 	<ul style="list-style-type: none"> • ☐ Het Lenteakkoord ondersteunt het aanscherpen van de normen. Daarnaast is het programma ‘herijkt’. • ☒ De maatregel “Verbetering van het EU energieprestatielabel” is afgeschaft.
Andere regulering	<ul style="list-style-type: none"> • Meer met minder: Convenant energiebesparing bestaande woningen en gebouwen. Voor de periode tot 2020 was het doel om 3,2 miljoen bestaande gebouwen 20-30% meer energie-efficiënt te maken. • Veranderingen in het woningwaarderingssstelsel (WWS): het stelsel stelt de maximale huur vast. De maximale huur van het huis wordt gekoppeld aan het energielabel. • Handhaving Wet Milieubeheer Utiliteitsbouw vergt bepaalde bedrijven en organisaties om energie-efficiëntiemaatregelen te nemen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> • ☒ Alle programma’s zijn verbeterd: • De doelstelling van de ‘Meer met minder’ campagne is aangescherpt. • Het woningwaarderingssstelsel (WWS) is ‘herijkt’ en heet nu Aanpassing Woningwaarderingssstelsel. Vanaf 2014 betreft het nieuwe energielabel alle huurhuizen. • De handhaving van de Wet Milieubeheer is aangescherpt met een pilot Energieprestatie inspectie en een centrum voor expertise. • ☒ De Warmtewet reguleert het maximale tarief voor de levering van warmte en een aantal andere maatregelen die de consument beschermen. • ☒ De niet-bindende overeenkomst Convenant Energiebesparing Sociale Huursector heeft als doel het verbeteren van huurhuizen naar gemiddeld energielabel B in 2020 (in werking sinds 2012).

Element uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Subsidies en belastingvoordelen	<ul style="list-style-type: none"> • ‘Meer met minder’ landelijke subsidieregeling • Verlaagd BTW-tarief op arbeidskosten voor het aanbrengen van isolatie, glas, onderhoud en renovatie van woningen: verlaagd BTW-tarief voor energie-efficiëntiemaatregelen in huizen en voor alle arbeidskosten bij een renovatie. • De innovatieagenda voor de bebouwde omgeving doelt op een halvering van het energieverbruik in 2030 met een geïntegreerde aanpak. 	<ul style="list-style-type: none"> • ✗ De ‘Meer met minder’ subsidie is afgeschaft. • ☑ Het verlaagde BTW-tarief op arbeidskosten voor het aanbrengen van isolatie, glas, onderhoud en renovatie van woningen is afgezwakt. Het lage tarief geldt alleen nog voor het aanbrengen van isolatiemateriaal. • ☑ De innovatieagenda is gecategoriseerd onder “Stroomversnelling”, een project ten behoeve van de realisatie van 111.000 ‘nul-op-de-meter’ woningen. • ✓ Het Revolverend fonds energiebesparing is bestemd voor de bebouwde omgeving. Er is €185 miljoen beschikbaar voor in totaal drie fondsen. • ✓ €400 miljoen subsidie beschikbaar voor verhuurders in de sociale huursector.
Financieringsmiddelen	<ul style="list-style-type: none"> • Energiebesparingskredietgarantie/Regeling Groenprojecten /Nationale Hypotheek Garantie: Deze maatregelen geven huiseigenaren een korting op de marktrente voor leningen die bestemd zijn voor investeringen in energie-efficiëntie. 	<ul style="list-style-type: none"> • ✗ Programma is afgeschaft.
Energieprestatiecontract en (EPCs)	<ul style="list-style-type: none"> • EPC’s zijn vereist in gebouwen. 	<ul style="list-style-type: none"> • ○ Momenteel in werking.
Energieadvies en –audits	<ul style="list-style-type: none"> • Er is gesubsidieerd advies op maat beschikbaar binnen de Meer met minder regeling. Dit is echter uitsluitend voor panden met een woonfunctie. 	<ul style="list-style-type: none"> • ☑ Hoewel de ‘Meer met minder’ regeling is afgeschaft, worden energie-audits wel ondersteund door het energielabel, het energieprestatie advies (EPA) en het energiezorgsysteem.
Informatiemiddelen voor investeerders en gebruikers	<ul style="list-style-type: none"> • Verbetering van Ecodesign en het EU energielabel voor producten • MilieuCentraal is een informatiecampagne over productstickers, slimme meters, etc. • Uitrol slimme meters • Hittekaarten zullen de vraag en het aanbod van warmte beschikbaar maken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen informatie wat de ontwikkeling van dit programma betreft. • De overheid is overgegaan op een grootschalige uitrol van de slimme meter in 2015. • ○ Het Hittekaart project is momenteel aan de gang.
Demonstratieprojecten	<ul style="list-style-type: none"> • De Blok-voor-Blok aanpak heeft vijf demonstratieprojecten welke de overheid financieel ondersteunt. 	<ul style="list-style-type: none"> • ○ Eind 2011 zijn er 13 lokale en 1 regionaal blok-voor-blok project gestart. De eerste 10.000 woonhuizen werden eind 2012 opgeleverd.
Education and training for building professionals	<ul style="list-style-type: none"> • Wordt genoemd in het akkoord. De aannemers verbeteren of vullen de normen aan. Kennisoverdracht wordt gedaan via een ‘area of excellence’. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen informatie over ontwikkelingen aangaande de area of excellence. • ✓ Lenteakkoord energiezuinige nieuwbouw: Er wordt stimuleringsprogramma uitgevoerd om het kennisniveau over de verbetering van de energieprestatie op peil te brengen.

Element uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
R&D support	<ul style="list-style-type: none"> Er is een nationaal energie bespaarfonds beschikbaar voor onderzoek naar o.a. energiebesparingstechnologieën. 	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie over ontwikkelingen aangaande het nationale energiebespaarfonds.

Woonsector – Huishoudelijke apparaten

Elementen uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Minimum-energieprestatienorm (MEPS)	<ul style="list-style-type: none"> De MEPs zijn geïmplementeerd vanwege acties binnen de EU Richtlijn Ecodesign (2009/125/EC) om het proces te versnellen en voor extra handhaving. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Geen specifieke actie ondernomen om het proces te versnellen of de handhaving te versterken.
Economische stimuleringsmaatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten. 	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten.
Energielabels	<ul style="list-style-type: none"> Het EU Energielabel is van kracht volgens EU Richtlijn 2010/30/EC. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Momenteel van kracht.
Informatiemiddelen	<ul style="list-style-type: none"> Maatregel om de Richtlijn Ecodesign en het EU Energielabel te versterken met als doel om klanten te informeren 	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie over de ontwikkelingen binnen dit programma.
Scholing en training voor verkoopmedewerkers en andere actoren in de productieketen	<ul style="list-style-type: none"> MilieuCentraal heeft als doel om energiebesparing onder de aandacht van klanten te brengen (d.m.v. een database, helpdesk, slimme meters). 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ MilieuCentraal informeert huishoudens maar hun budget is significant verminderd.
R&D ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> Subsidie voor energieonderzoek is beschikbaar voor energie besparende technologieën. 	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie over de ontwikkelingen betreft de subsidie voor energieonderzoek.

Industrie, Dienstensector en Landbouw

Elementen uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
MEPS en andere normen voor apparatuur, productieproces of producten	<ul style="list-style-type: none"> EU Richtlijn Ecodesign en andere inspanningen om het proces en de handhaving te versnellen. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Geen specifieke inspanningen verricht om het proces of de handhaving te versnellen.

Elementen uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Energiebesparings- en inspanningsdoelen voor individuele bedrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Meerjarenafspraken (MJA) voor de verbetering van de energie-efficiëntie binnen een groot aantal sectoren. • Het Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren stelt specifieke doelstellingen op voor o.a. energie-efficiëntieverbeteringen voor de glastuinbouw, veehouderij, akkerbouw en bloembollen- en paddestoelenteelt. 	<ul style="list-style-type: none"> • ○ De meerjarenafspraken voor de ETS-bedrijven en de MJA3 voor andere sectoren bestaan sinds 1992 en lopen nog tot 2020. De bloembollen- en paddenstoelen industrie hebben een MJA voor 2012-2016 voorgesteld. • ○ Het Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren werd in 2014 'herijkt'; veranderingen zijn niet verder gespecificeerd in het gescreende document • ✓ Het uitgebreide 'Innovatie- en Actieprogramma Kas als Energiebron' werd gestart.
Energiebeheersystemen en andere verplichtingen	<ul style="list-style-type: none"> • Energiebeheer is deel van de meerjarenafspraken. 	<ul style="list-style-type: none"> • ○ Bedrijven moeten binnen drie jaar na het aangaan van een LTA een systeem voor hun energiebeheer hebben wat ook bijhoudt of de afspraken worden nagekomen.
Financiële stimulansen om te investeren	<ul style="list-style-type: none"> • Milieu-investeringsaftrek is een fiscale maatregel die de mogelijkheid biedt een deel van de investeringskosten af te trekken bij fiscale winst. • De Regeling groenfondsen en de Regeling groenprojecten dekken groene spaargelden, groene beleggingen en groene financiering. • Green Deal legt de nadruk op energiebesparingen en decentrale opwekking van hernieuwbare energie. • Investerings in Energiebesparingen (IRE) bieden bedrijven in de glastuinbouw een subsidie. Het programma Marktintroductie Energie-innovaties en de regeling demonstratieprojecten Schoon en Zuinig ondersteunen de landbouwsector. • Om de CO₂-emissies in de landbouwsector te reguleren is er een intern CO₂-vereveningssysteem voor de sector ontwikkeld. • Het Innovatieprogramma Kas als Energiebron bevat duurzaamheidsprojecten voor kassen. • Vamil/Mia-regelingen: Versnelde afschrijving voor milieu-investeringen biedt een liquiditeits- en rentevoordeel en versnelt daarmee de technologische innovatie. 	<ul style="list-style-type: none"> • ○ Milieu-investeringsaftrek: vanaf 2014 worden investeringen in hernieuwbare energie alleen nog ondersteund door de Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie (SDE+). • ○ De regeling Groen Beleggen en Financiering is van kracht. De Regeling groenprojecten biedt de mogelijkheid tot belastingaftrek voor EE-investeringen. • ○ De andere programma's zijn momenteel ook van kracht.
Financiële ondersteuning voor energieadvies en – audits	<ul style="list-style-type: none"> • Geen informatie gevonden in de gescreende documenten. 	<ul style="list-style-type: none"> • ✓ Het gebruik van energie-audits wordt ondersteund door de niet-bindende meerjarenafspraken (MJA3) en de langetermijnstrategie voor de energie-efficiëntie van ETS bedrijven (MEE). Alle bedrijven moeten elke vier jaar een energie-efficiëntie plan opstellen.

Elementen uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Invoering van energielabels	<ul style="list-style-type: none"> Het EU energielabel is actief in lijn met EU Richtlijn 2010/30/EC. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Momenteel van kracht.
R&D ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> Subsidie voor energieonderzoek is beschikbaar voor energiebesparende technologieën. 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ De subsidie is niet langer beschikbaar.

Transportsector

Elementen uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Planningsinstrumenten	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten. 	<ul style="list-style-type: none"> Geen informatie gevonden in de gescreende documenten.
Regulerende instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> Europese Voertuigen Norm voor passagiersauto's zijn geïmplementeerd op 3/2011. Voor transportauto's "volgt deze snel". Verplichte introducering van biobrandstoffen Verandering APK-keuring Snelheidslimiet Meerjarenafspraken voor de spoorwegen: energie-efficiëntiedoelen Duurzame Logistiek – niet-bindende overeenkomsten: begonnen in 2009, verdere informatie ontbreekt 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Duurzame Personenmobiliteit (lean and green personal mobility): niet-bindende overeenkomsten, begonnen in 2013: bedrijven worden ondersteund in het verminderen van de CO₂ emissies van hun werknemers (woon-werk verkeer en bedrijfsvervoer) met 20% ☐ Periodieke voertuigtesten ☒ Snelheidslimieten; houdt er rekening mee dat, ook al is er weinig informatie beschikbaar, de overheid is begonnen met het experimenteren met een verhoogde snelheidslimiet van 120 naar 130, wat de energie-efficiëntieprestaties zou verzwakken. ☒ Meerjarenafspraken voor de spoorwegen: er zijn energie-efficiëntiedoelen gesteld in de spoorwegsector, maar er is weinig informatie beschikbaar over of bedrijven zich daadwerkelijk bij overeenkomst hebben aangesloten. In het Energieakkoord wordt genoemd dat de transportsector een energiebesparing van 15-20 PJ zal realiseren in 2020 vergeleken met het ECN/PBL 2012 referentiescenario. De overheid zal tot 2018 zuinige auto's stimuleren door het geven van fiscale voordelen. ☒ Labeling van banden: implementatie van de EU-regeling in 2012 ☐ Meerjarenafspraken voor de spoorwegen ☐ Duurzame Logistiek: organisaties met een actieplan dat een CO₂ uitstootvermindering van 20% realiseert, worden genomineerd voor de Lean and Green Award

Elementen uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
Economische stimuleringsmaatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Relevante maatregelen met name op het gebied van auto belastingen. • Energie-investeringsaftrek: aanmeldingen voor de EIA kunnen worden gedaan voor de kosten van het kopen of produceren van energie-efficiënte materialen en hernieuwbare energie. • Motorrijtuigenbelasting: Vrijstelling van Motorrijtuigenbelasting voor zuinige personenauto's, welke wordt gebaseerd op gewicht. Verder wordt de belasting personenauto's en motorrijwielen (BPM) gebaseerd op de CO₂-uitstoot. • Fiscale bijtelling voor de auto van de zaak afhankelijk van de CO₂-uitstoot. • Accijns op brandstof 	<ul style="list-style-type: none"> • ☐ Energie-investeringsaftrek • ☒ Vrijstelling van bijtelling voor zuinige auto's (2011-2013): 95gCO₂/km (diesel), 110gCO₂/km (benzine); vrijstelling verliep in 2014. • Belasting voor personenauto's en motorrijwielen gebaseerd op CO₂-uitstoot (2010 – heden): sinds 2013 is de belasting alleen op CO₂-uitstoot gebaseerd. De CO₂-limiten voor personenauto's en motorrijwielen wordt regelmatig aangescherpt. • ☒ Fiscale bijtelling voor de auto van de zaak: (2011-2013) afhankelijk van CO₂-uitstoot (MIA, VAMIL and KIA schemes), CO₂ limitieten worden continu aangescherpt • ☒ Accijns: continue verhoging van de belasting
Informatie en advies	<ul style="list-style-type: none"> • Labelleingsmaatregelen en geïntegreerd programma over koop- en rijgedrag. • Energielabeling voor voertuigen sinds 2001. • Energielabeling van banden in 2012 (basis in EU regulering) gerelateerd aan de CO₂ referentienorm. • Het Programma "Het Nieuwe Rijden" moedigt energiezuinig rij- en koopgedrag aan. 	<ul style="list-style-type: none"> • ☐ Energielabeling voor voertuigen. • ☒ Labeling voor banden: implementatie van EU regulering in 2012. • ☐ Het Programma "Het Nieuwe Rijden" moedigt energiezuinig rij- en koopgedrag aan (informatiecampagne) eindigde in oktober 2014.

Elementen uit het beleidspakket	Maatregelen geïmplementeerd in 2011	Veranderingen in het beleid na 2011
R&D ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> • Groot aantal pilot/demonstratieprojecten in verschillende onderdelen van de transportsector • Duurzame mobiliteit pilot projecten (o.a. Drive Electric, rijden op waterstof, biogas, hogere blends biobrandstoffen, truck van de toekomst, innovatieve OV-bussen, intelligente transportsystemen en duurzame mainports) • Langetermijn demonstratieproject voor het testen van Langere Zwaardere Goederenvoertuigen (LHV) tot 2012 (als uitkomsten positief zijn worden LHV's de norm) 	<ul style="list-style-type: none"> • Verschillende duurzame mobiliteits-pilotprojecten: • ○ Elektrisch rijden: 9 projecten voor de promotie van hybride en elektrische voertuigen • ○ Rijden op waterstof (2013): nieuw programma voor voertuigen en waterstof-infrastructuur (nadat een ander financieringsproject was gestopt vanwege kwaliteitseisen) • ○ Rijden op biogas en hogere blends biobrandstoffen: (2011-2013). • ○ Truck van de toekomst: ontwikkeling van een kenniscentrum om kennis te verzamelen en te verspreiden over de mogelijkheden om brandstof te besparen en CO₂ te verminderen in de goederenoverslag. • ○ Innovatieve OV-bussen: er zijn pilotprojecten om OV-bussen op waterstof, aardgas of biogas te laten rijden • ○ Intelligente transportsystemen: er is een pilotproject gaande om een technisch platform te ontwikkelen om te kunnen communiceren tussen mobiele apparaten en een aantal service providers. • ○ Duurzame mainports: er zijn drie verschillende regelingen geïmplementeerd: biobrandstoffen in de luchtvaart; het verminderen van uitstoot en het stellen van een geluidslimiet in de haven; het aanbieden van LNG tankstations.

Ontwikkelingen in het beleid volgens de geënquêteerde experts

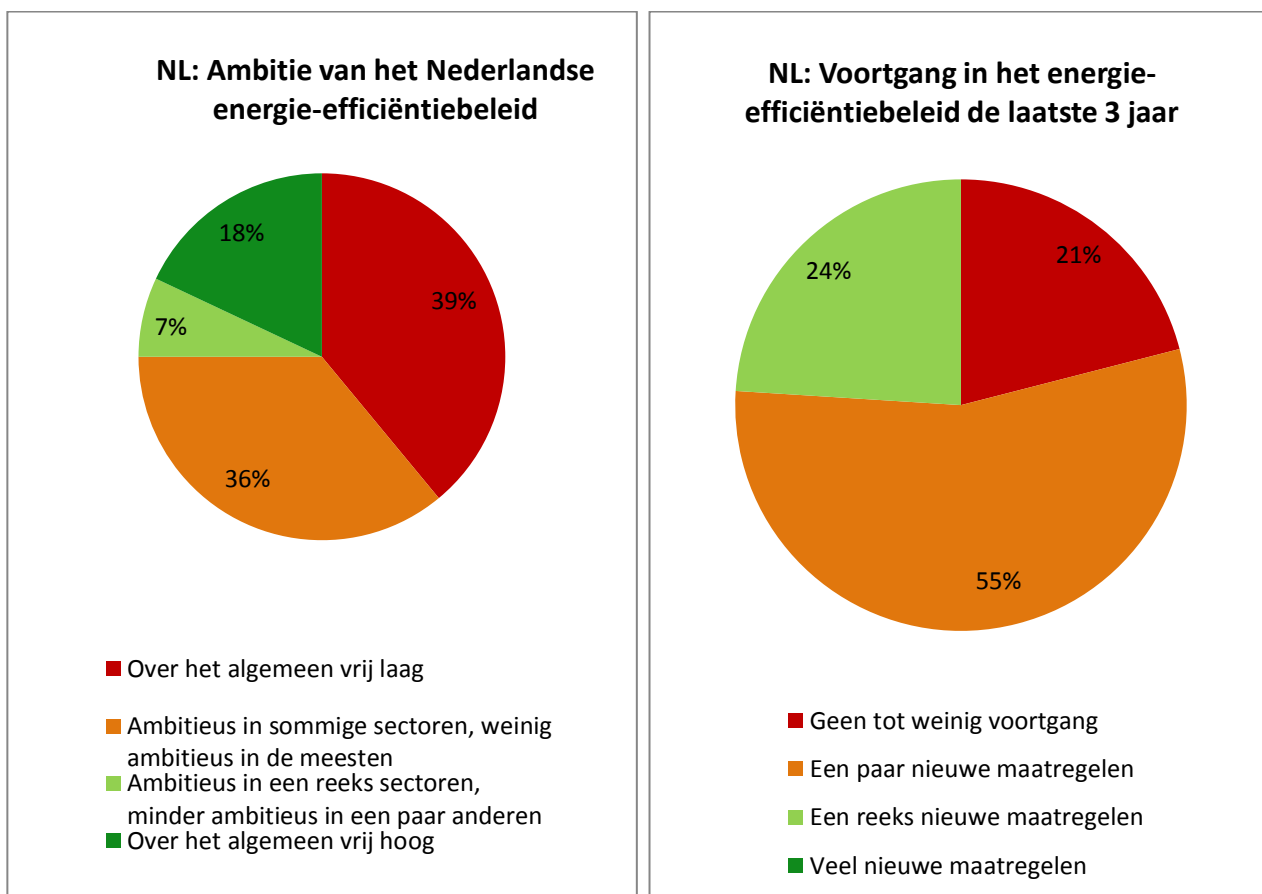
Dit hoofdstuk maakt gebruik van de informatie die er is verkregen door kwantitatief onderzoek en kwalitatieve enquêtes om een vollediger beeld te krijgen van de voortgang die er is geboekt op het gebied van energie-efficiëntie. Voor ieder onderzocht land in het EEW project zijn er mondeling drie experts geïnterviewd. Voor het Nederlandse onderzoek zijn er 30 experts op het gebied van energie-efficiëntie geïnterviewd. De experts zijn afkomstig uit bedrijven, universiteiten/onderzoeksinstituten, de overheid of energiebedrijven. Alle onderstaande bevindingen zijn enkel gebaseerd op de beoordelingen die ingevuld zijn door deze experts. Daar vallen ook de voortgangsindicatoren onder, die helpen de voortgang tussen de verschillende landen en beleidsniveaus te vergelijken. De indicator is afgeleid uit vijf kwantitatieve vragen uit de enquête (zie annex voor de vragenlijst), namelijk vraag 1 (ambitie van het energie-efficiëntiebeleid), vraag 2 (voortgang in de laatste 3 jaar), vraag 4 (jaarlijkse besparingsdoelstelling), vraag 7 (NZEB doelstelling) en vraag 8 (verbeteringen in de belangrijke energiebeleidsgebieden). De antwoorden werden gewogen (het positiefste antwoord kreeg 100, het negatiefste kreeg 0).

Volgens de Nederlandse experts heeft Nederland gemiddeld-tot-weinig vooruitgang geboekt op het gebied van energie-efficiëntiebeleid sinds de tweede NEEAP (landelijke voortgangsindicator: 19 uit de 28).

De mate van vooruitgang was weliswaar iets hoger dan in de drie voorgaande jaren (2012 onderzoek: landelijke voortgangsindicator: 24 uit de 27).

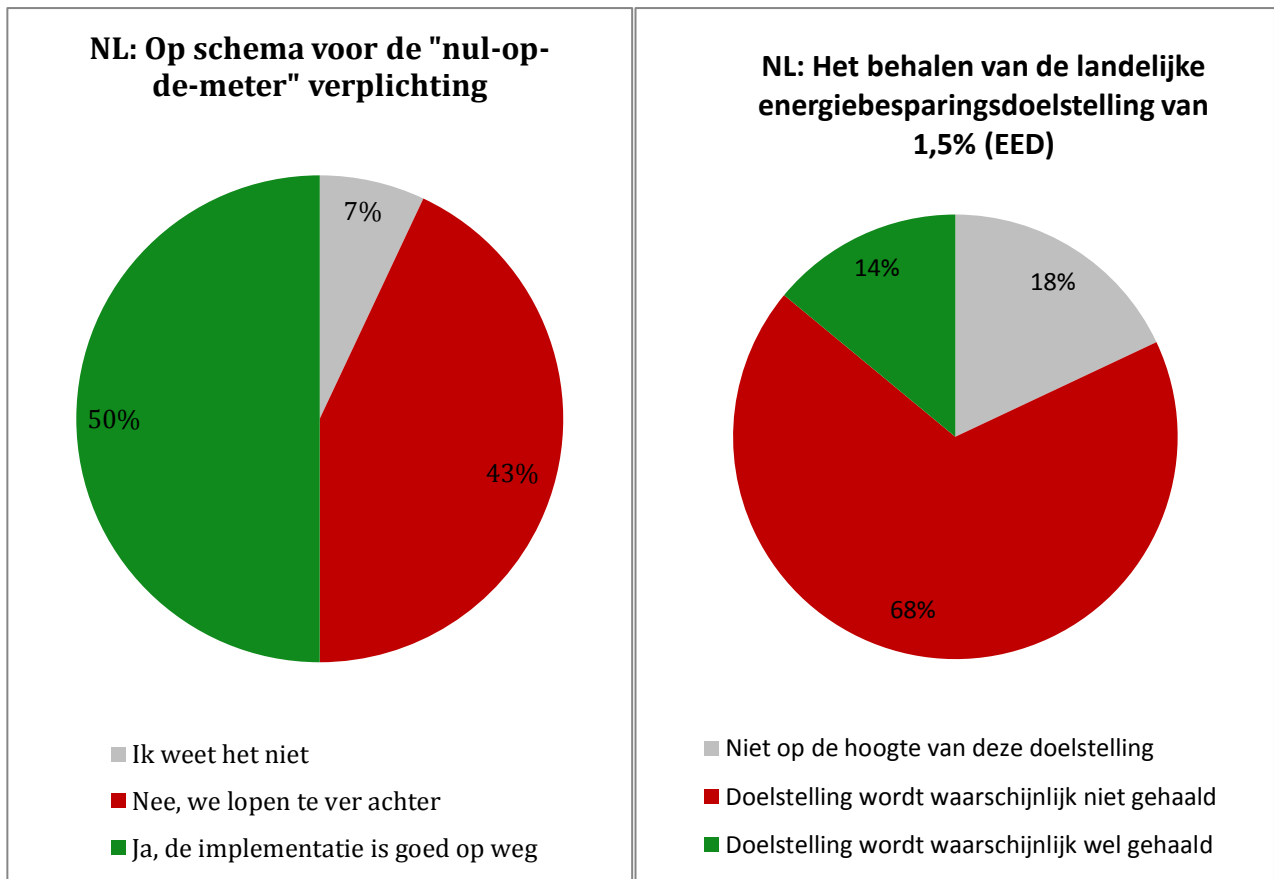
Experts zeggen dat het beleid relatief weinig ambitie vertoont als het gaat om energie-efficiëntie – slechts 75% beschouwt het als laag tot ambitieus in maar een paar sectoren. Daarnaast zag ook maar driekwart van de ondervraagden weinig vooruitgang in het energie-efficiëntiebeleid of slechts een paar nieuwe maatregelen in de laatste drie jaar.

Er is een “Energieakkoord voor Duurzame Groei” gesloten met werkgevers, vakbonden, milieuorganisaties en andere wat een groot scala aan maatregelen met zich meebracht. Dit heeft geleid tot wederzijds begrip onder beleidsmakers, vertegenwoordigers en belanghebbende partijen. Het wordt ook als positief ervaren dat er een controlesysteem is opgezet wat constante rapporten uitbrengt over de voortgang. Volgens de experts is het nu van groot belang dat deze maatregelen verder worden uitgedacht, onder de aandacht worden gebracht en worden geïmplementeerd samen met een merkbare versnelling van het hele proces.

Bijna 70% denkt dat het niet waarschijnlijk is dat de EED besparingsdoelstelling (nieuwe besparingen van 1,5% van de jaarlijkse energieverkopen naar eindgebruikers) behaald gaat worden (hoort tot de laagste score van de EU). Voor wat betreft de verplichtingsregelingen denken de experts dat Nederland doelt op “andere beleidsmaatregelen om energiebesparingen te realiseren bij eindgebruikers”, wat een grote uitdaging gaat worden.

De meningen onder de geïnterviewden zijn verdeeld op het standpunt ‘Nederland is op het juiste pad voor het voldoen van hun verplichting uit de EPBD dat alle nieuwe gebouwen “nul-op-de-meter” moeten zijn in 2020: 50% gelooft dat de implementatie van deze maatregel goed op weg is terwijl 43% denkt dat Nederland achterloopt op dit gebied.

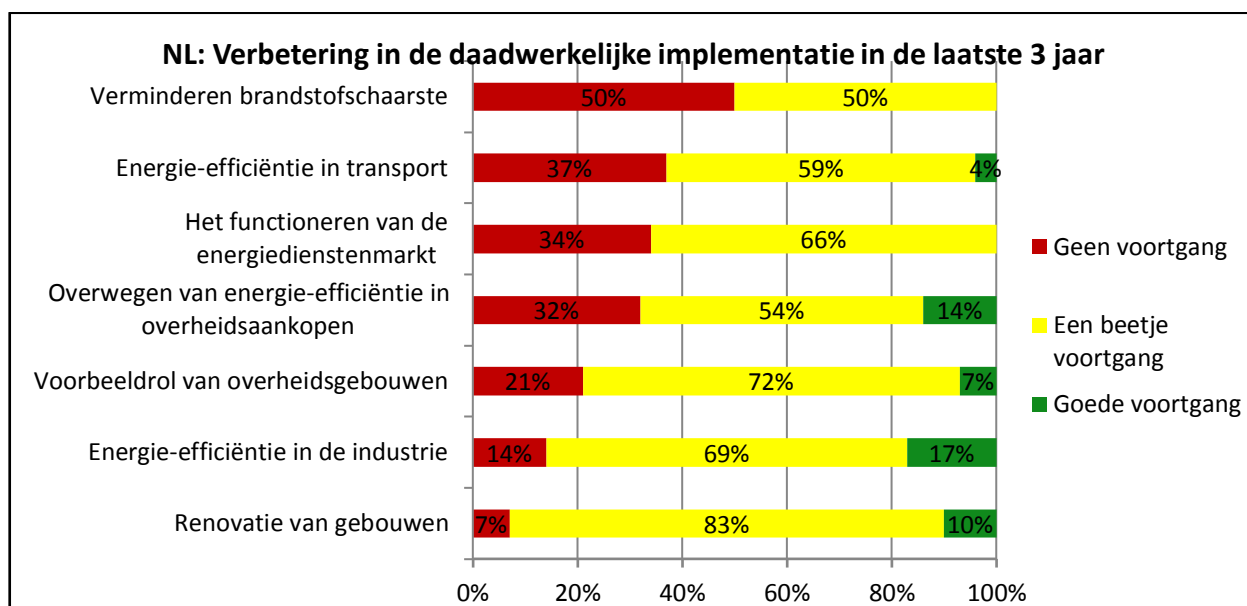

De woonsector en de overheidssector zijn focusgebieden van het “Energieakkoord”. Een subsidieprogramma voor huiseigenaren en sociale huur is nu gereed.

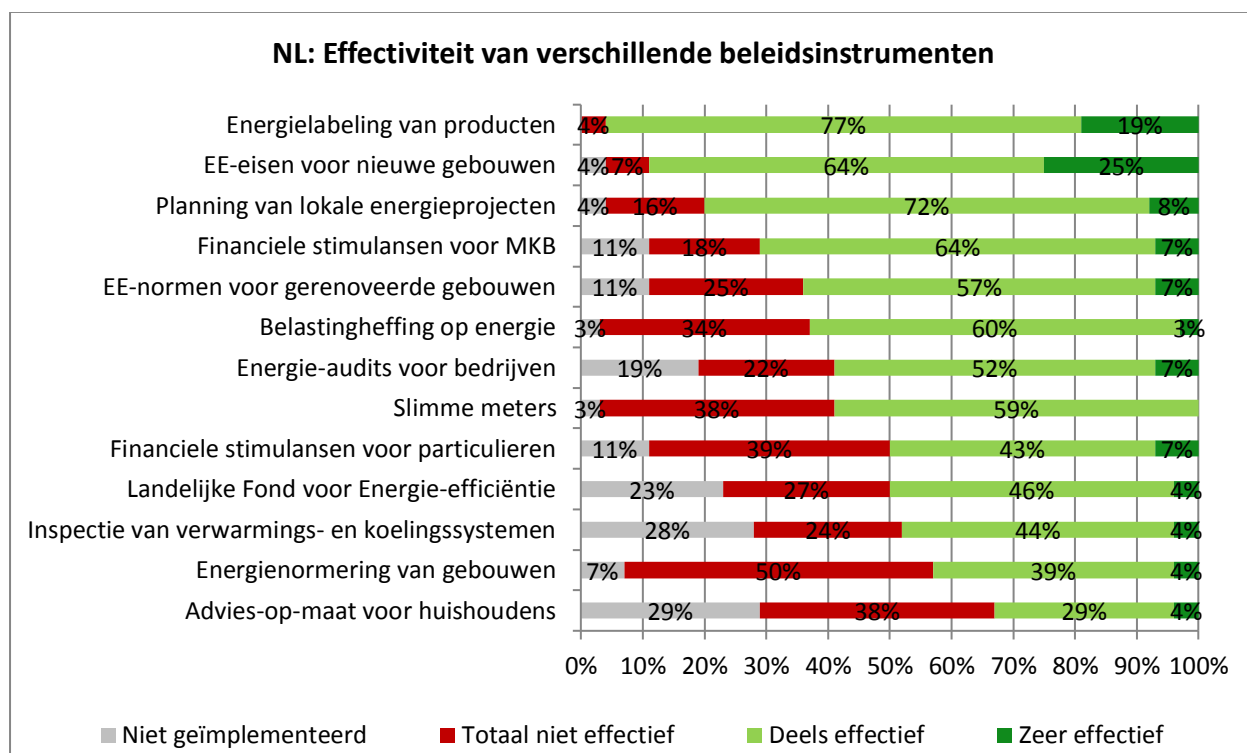
Het akkoord bevat ook een lijst van maatregelen voor de dienstensector waarvan de impact nog te bezien valt. De voortgang op het gebied van energie-efficiëntie in de industriële sector loopt stug vanwege de lage marktprijs van emissierechten.

Verder noemen de experts over de transportsector dat er een ambitieus plan voor de introductie van e-mobility aan zit te komen, samen met de continue verbeteringen van de infrastructuur.

Het kwantitatieve onderzoek laat zien dat er op het gebied van brandstofschaarste het minste vooruitgang is geboekt en op het gebied van gebouwrenovatie en het verbeteren van energie-efficiëntie in de industrie juist het meest.

Van alle specifieke beleidsinstrumenten werd het aanbrengen van energielabels op producten en energieprestatienormen voor nieuwe gebouwen gezien als het meest effectief in Nederland. De hoogste score voor ‘totaal niet effectief’ werd gegeven aan de energienormering van gebouwen (50%) – waarmee Nederland tussen de laagste van alle lidstaten zit.

Praktijkvoorbeelden

In de huizensector doelt het ‘Energiesprong’ programma op het creëren van de juiste marktcondities voor een grootschalig vraag en aanbod naar energiezuinige gebouwen. Dit wordt gedaan door:

- Het samenvoegen van de energievraag door grote woningcorporaties om de industrie meer zekerheid te geven op een grote afname van energie terwijl de pijplijn voor opdrachten constant wordt aangevuld wat de marktkansen laat zien voor de industrie om te innoveren.
- Het coördineren van de betrokkenen om zo samen de benodigde marktvoorwaarden voor nZEB's te ontwikkelen en te verbeteren met als doel om op grote schaal kostenefficiënte oplossingen te kunnen bieden in de markt.
- Het mobiliseren van de kennis in de bouwsector door een programma-aanpak met prototypes op te zetten leidend tot schaalvoordelen, wat zal leiden tot innovatiegebaseerd op prestatieeisen.
- Vergroten van de schaal en het demonstreren van aantrekkelijke, snelle, betaalbare (en financierbare), waardeverhogende “nul-op-de-meter” renovaties.

Een van de successen van het programma is “Stroomversnelling”, wat zich focust op de ontwikkeling van 111.000 “nul-op-de-meter” woningen voor 2020.

De netwerk-aanpak van dit praktijkvoorbeeld, welke alle relevante stakeholders uit de sector bevatten, maakt dat het gemakkelijk over te doen is in andere lidstaten.

Zie ook EEW 3 case studies voor meer informatie over dit praktijkvoorbeeld.

Vrijwaring

De auteurs van dit rapport dragen de volledige verantwoordelijkheid. Het vertegenwoordigt niet noodzakelijkerwijs de mening van de Europese Unie. Ook de EASME of de Europese Commissie zijn niet verantwoordelijk voor enig gebruik van de inhoud van deze publicatie. De analyse die er is uitgevoerd is vrijwel helemaal gebaseerd op informatie uit de NEAAP's. Een lage score op een bepaald criterium kan dus het gevolg zijn van een gebrekkige informatie uit de NEAAP. Verder zijn er voor sommige landen experts uitgenodigd om te reflecteren op de rapporten, deze waren echter niet voor elk land beschikbaar. Een volledige analyse was dus alleen mogelijk voor een beperkt aantal landen. Het doel van dit onderzoek is niet het geven van een compleet beleidsoverzicht van alle lidstaten, maar juist het in kaart brengen van de individuele omstandigheden van de lidstaten.

Het project

Het Energy Efficiency Watch project doelt op het faciliteren van de implementatie van de Richtlijn energie-efficiëntie (EED) maar ook gerelateerde maatregelen zoals de Richtlijn Energieprestatie in gebouwen (EPBD) en de Richtlijn Ecodesign (ErP) op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Dit landelijk rapport laat de voortgang zien in de implementatie van landelijk energie-efficiëntiebeleid, waarvan de informatie afkomstig is uit de NEEAP's en grondige interviews met experts uit de hele EU.

www.energy-efficiency-watch.org

De auteurs

Stefan Thomas, Felix Suerkemper, Thomas Adisorn, Dorothea Hauptstock, Carolin Schäfer-Sparenberg, Lena Tholen, Florin Vondung (Wuppertal Institute)

Daniel Becker, Lucie Tesniere, Charles Bourgault, Sonja Förster (Ecofys)

Christiane Egger (OÖ Energiesparverband)

met bijdragen door:

Reinhold Priewasser (University of Linz), Nils Borg (eceee), Dominique Bourges (Fedarene), Peter Schilken (Energy Cities)

Afkortingen

EE – Energy Efficiency, **EED** – Energy Efficiency Directive, **EPC** – Energy Performance Certificates, **EPBD** – Energy Performance of Buildings Directive, **ESCO** – Energy Service Company, **EU** – European Union, **EEW** – Energy Efficiency Watch, **MEPS** – Minimum Energy Performance Standards, **MURE** – Mesures d'Utilisation Rationnelle de l'Énergie, **NEEAP** – National Energy Efficiency Action Plan, **nZEB** – nearly Zero Energy Buildings, **R&D** – Research and Development